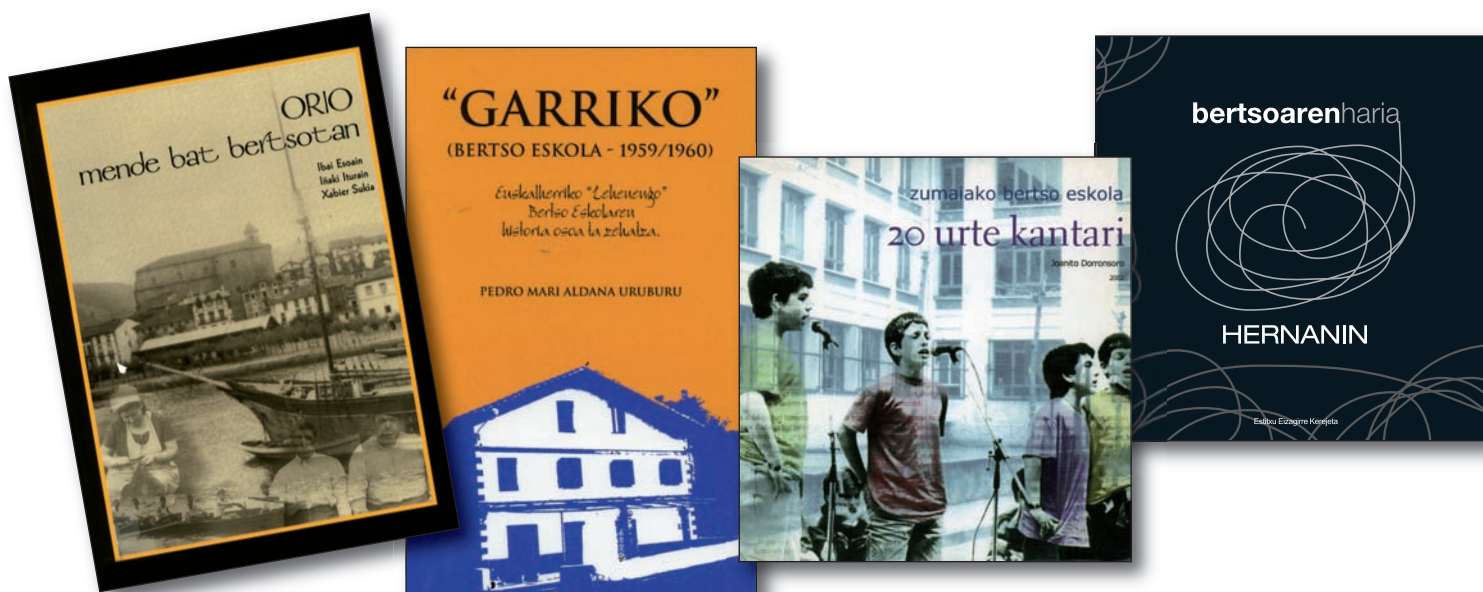

HERRIETAKO BERTSO LIBURUAK

Garai guztietako ahotsak egungo irakurleen eskura

Bertsoaren haria Hernanin liburua aurkeztuko da apirilaren 27an. Honen antzera, herri edo lekuan lekuko bertsolaritza bildu duten liburuak erakutsi nahi dizkizu artikulu honek eta zure herrian bat osatzeko irrika piztu.

| ESTITXU EIZAGIRRE KEREJETA |

HERRIAN ezagutzen den lehen bertso printzatiak egungorainoko erreposoa egin dute hainbat liburuk. Txabolategi bertsolariaren biografiarekin eta Villabonako plazan milaka lagunengatik aurrean egin zuen desafio historikoarekin hasten da *Bertsoaren haria Hernanin* liburua eta kasualitatez Txabolategiaren ondorengo den Eli Pagola bertsolari gaztearen biografiarekin eta 2013ko Txapelketa Nagusiaren laburpenarekin bukatzen. *Orio: ehun urte kantuan* liburuak ere ahalik eta garai zabalena bildu zuen. Halakoetan, Antonio Zavalaren Auspoa saila izaten da iraganaren iturri nagusia, Orioko liburuaren egileetako bat den Iñaki Iturainek azaldu duenez: “Auspoa saileko hiruzpalau liburutan agertzen zen Donostiatik Oriora bitarteko mendi horretan zegoen ‘bertso aberastasun ikaragarria’, [horiek Antonio Zavalaren hitzak]. Bera ibili zen Orion eta hainbat lekukoren bidez bertsolari haiek denak jaso zituen eta *Balearen bertsoak*

ere bai: publiko zabalarentzat Auspoak atera zituen lehenengoz. Guk egin genuena izan zen hura ekarri, egokitu eta geroztikako bertsolariekin osatu: Manuel Lasarte, Patxi Etxeberria, Sarasua anaiak, Xabier Sukia, Ibai Esosain, Iñaki Gurrutxaga... bertsolari bakoitzaren biografia labur bat eta bertso sorta bana ekarri genuen”. *Zeruko Argia* eta ARGIA-ko artxiboetatik ere asko jantzi da Hernanin liburuak, nola bertso, argazki eta kroniketan.

Euskal Herriko mugimenduen oihartzunak

Herrietako bertsolaritzaz ateratako gainerako liburuak, berriz, garai jakin bateko mugimenduen berri ematen dute. Adibiderako, *Zumaia: 20 urte kantari* liburuak bertso eskolaren sorrera biltzen duela kontatu digu bere egile Joan Dorronsorok: “Zumaia esperimentzia azaltzea zen nire helburua, Euskal Herriko mugimenduan txertatuta: Euskal Herri osoan eman zen bertso eskolaren sorrera

eta Amurizak ekarritako berrikuntzarekin, eta ikastolen sorrerarekin ere oso lotua zegoen". Hernaniko liburuan ere bete-betean agertzen dira Euskal Herriko bertsolaritzaren testigantzak, garaian garaiko puntako bertsolarien aleak, Txapelketak, baita Bertsozale Elkartearen sorrera eta bilakaeraren berri ere. Iturainek historia tokian tokian osatzen dela argi du: "Historia orokorra ondoren lantzeko modua bakoitzak bere herrikoa egitea dela uste dut. Horren baturak ematen du historia osatua".

Historia bat idaztea baino, ahozko istorioak jostea izan dut helburu *Bertsoaren haria Hernanin* liburuan. Horretarako herriko bertso mugimenduko kide izan diren 35 pertsona elkarrizketatu zituzten lehenik Unai Agirre eta Jexux Mari Irazuk ("Hernani bertsotan" DVDn daude bilduak eta liburuarekin batera banatuko dira) eta geroztik libururako berariaz beste 15 elkarrizketatu ditu egileak. Bakoitzak bere esperientziatik, berak ezagutu duenetik hitz egin du eta horien baturak kontakizun anitz bat, batzuetan kontraste handikoa izan du emaitza. Momentu bera oso modu desberdinetan bizi izan zutela agerian geratuz.

Historiako hainbat lekukotasunez gain, mila gai aurkituko ditu irakurleak zeharka herrietako bertso liburuetan. Dorronsorok herri kulturaren ezaugarria hori dela azaldu du: "Kultura da muina herri baten bizitzan. Eta kulturaren baitan muin-muina da ahozko literatura, bertsoa, txistea... eguneroko bizimodu arruntarekin oso lotuak dira. Hor mila adar eta habe dabilta trabeska: politikoak, sozialak, ekonomikoak... denak".

Ekarpn nagusiak

Beste herriei bertako bertsolaritzaren berri biltzea gomendatzen diete Zumaiako eta Orioko liburuak idatzi dituztenek. Dorronsororen iritziz balio du mugimenduari arnasa emateko: "haize ematea, hauspoa ematea eta su horri eragitea oso garrantzitsua da. Herri bakoitzean bertsolaritza airetu, jaso eta argitaratu eman behar da". Iturainek gogoan du nola hartu zuen Orioko herriak liburuak:

Joxepa Zubeldia, Txirritaren garaian Hernanin bertsolari

Hernaniko liburuaren ekarpen handienetakoa plazan kantatzen zuen Zubeldia bertsolaria deskubritzea izan da. Bere bertsoak ezagunak ziren, baina pertsonari buruz hizki bakar bat idatzi gabea zegoen inoiz. Ondorengo bilan hasi... eta Antza inprimategiko lankidea! (Liburuaren azala diseinatu duen Arantzazu Ruiz). Bere familiak emandako testigantzei esker jakin dugu bertso ibileren berri (*Bidea urratu duten bertsoak* liburuxkan duzu laburturik). Ezerk merezi badu, Auspoatik kanpo geratu ziren haien berri lehenbailehen biltzeak du. Bertsolari haiek ezagutu zituztenak behar bada egunero gurutzatzen ditugu.

Bilobek gordetzen dute Zubeldiak bertsoak, olerkiak eta gainerakoak idatzeko erabiltzen zuen mahaia. *Bertsoaren haria Hernanin* liburuak dago orain mahai haren gainean.

Tokiko bertsolaritza landu duten liburuak

- *Hamar urteko uzta: Goierriko Bertsolari Eskola 1982-1992*. Iñaki Murua, Xabier Narbarte.
- *Araba, bertso histori ezberdin bat*. Ruben Sanchez.
- *Nafarroako bertsolaritza*. Pablo Joxe Aristorena.
- *Uribe Kostako bertsolaritza (1900-1980)*. Fredi Paia
- *"Garriko" bertso eskola 1959-1960: Euskal Herriko "lehenengo" bertso eskolaren historia osoa ta zehatza*. Pedro Mari Aldana.
- *Orio, mende bat bertsotan*. Iñaki Iturain, Ibai Esoain, Xabier Sukia.
- *Zumaiako bertso eskola: 20 urte kantari*. Joanito Dorronsoro.
- *Urolaldea bertsolari*. Joxin Iturrioz.
- *Bertsoaren haria Hernanin*. Estitxu Eizagirre.

Orioko balearen bertsoak

"1901eko urtean harrapatutako balea hari jarritako beste sorta bat ere bazela jakin nuen Auspoako liburu batean, kalitatez kaskarragoa. Sorta hori ere ekarri genuen liburura. Orioko balearen bertso ezagunetara etorrira, badirudi doinua propio sortu zutela bertso sail hartarako eta ahoz aho jaso dugula gaur arte. Oriotik Euskal Herri osora zabaldu zen eta askoz geroago Benito Lertxundik egin zuen famatu".

Iñaki Iturain

"Herriko bertsozaleentzat opari handi bat izan zen, informazio asko biltzen zuelako. Batzuentzat emozio iturri handia ere bai, garai bateko pertsona batzuk berreskuratzen zituelako". Herriko ikastetxeetan bertako curriculumak, bertako bertsolaritza lantzeko iturri ere badira liburu hauek. Eta Auspoan lehenik bilduta zegoen altxorra gizarteratzeko ere bai: "Herrikotxia, Txanka, Itxaspe, Seikola... bertsolari haien denen berri irakurtzea, haiek kantatutako bertsoak... eguneroko gizarterean bizi-bizi zegoen bertso mundu hura deskubritu nuen Auspoako liburu haien bidez. Benetan zirrara eragin zidan. Oriotar gehienek sekula ez dute Auspoako liburu bat irakurri eta gure liburuak ekarri die altxor hori". *Auspoa, Zeruko Argia* eta gainerako iturrietako altxorra gizarteratzea, ahozko lekukotasunak idatziz biltzea eta tartean tartean urte pepita diren aurkikuntzekin topo egitea suertatzen da. Bila dabilenak arriskua... ■

